

Tradiții, tradiționalizări și e-tradiții în telecomunitățile virtuale

Adrian STOICESCU

Universitatea din București

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077

Obiectivul:

lectura formei și a conținutului siturilor românești care găzduiesc, sub diverse forme, informații despre elementele de ritualitate a vieții off-line și discutarea adecvării conceptelor operaționale ale cercetării

Terenul:

forumul – decupaj realizat din perspectiva cantitativă a informației postate

Metodologia:

- privire antropologică (etnologică / etnografică) dublu orientată: asupra conținutului (**antropologie în mediul digital**) și asupra formei de prezentare a conținutului (**antropologie a mediului digital**)
- împrumutul din științele sociale, întrucât domeniul nu are construit un set propriu de instrumente metodologice
- **observația participativă** – metoda etnologică de cercetare a practicilor din mediul digital

Metodologia:

Specificitatea demersului etnografic:

*study people in **typical** circumstances, where people **interact** with each other in **routine** or even **ritualised** ways, but in ways that are **typical** of that situation. (Madden 2010:17)*

- perspectivă atât emică, de insider, de aparținător la grupului din mediul digital (comunității), dar și etică, de outsider, de exterior al grupului (comunității)
- perspectiva reflexivă și problema *antropology at home*, reductionism al rezultatelor
- riscul privirii de sus: *ethnographies have traditionally been constructed on the assumption that the group-level processes dominate, with individual level variability being ephemeral. (Aunger, 2004: 97)*

Specificitatea demersului netnografic:

- Netnography is participant-observation research based in online fieldwork. It uses computer mediated communication as a source of data to arrive at ethnographic understanding and representation of a cultural or communal phenomenon. (Kozintz 2010:60)

Specificitatea blending research:

- *Combination of approaches, including data gathered in face-to-face as well as online interaction. (Kozintz 2010:60)*

Analiza discursului – vezi Marciano

Conceptele:

Cyber, Virtual, Digital, Electronic

- coexistența termenilor pentru desemnarea aceleiași realități, chiar dacă diacronic primii trei termeni apar în ordinea în ordinea enumerării
- funcționalitate cvasi-sinonimică – există specializări semantice, neacceptate la unison de textele de specialitate
- în general – prefixoidul **cyber** – etapa de început a studiilor, preluând termenul din romanul lui William Gibson din 1984, *Neuromancer*;
 - corespunde analizei circumscrise MUD-urilor (multi user domain);
 - analiza percepe comunicarea mediată drept o extensie a identității offline; comportamentul cultural și identitatea proteză;
- Etapa a doua a studiilor – **virtual** – utilizat deopotrivă substantival și adjectival, sincron cu web 2.0
 - cunoaște o formă de hiperspecializare pentru *lumile virtuale* definite drept goale de materialitate prin comparație cu *lumile reale*
 - discursul științific asupra identităților este centrat dimensiunile online și offline ale persoanei, construcția conceptului de virtual persona
 - înlocuirea perspectivei protetice cu aceea a multiplicității, teoriile compensării identitare, offline-ul ca supapă a eliberării de constrângerile din viața reală
 - fundamentarea conceptuală a *networked society*, *networked self* etc.

Conceptele:

Cyber, Virtual, Digital, Electronic

- Etapa a treia - **digital** – utilizarea curentă, polisemantică
 - a) ca mediu de stocare a informației sau de transmitere a acesteia – sensul de bază, opus analogicului
 - b) ca formă de comunicare mediată care presupune utilizarea unui software prin intermediul unei interfețe
 - analiza tuturor formelor de comunicare mediată din perspectiva conținuturilor dar și din perspectiva obiectelor tehnologice
 - incorporarea în discurs a practicilor culturale care construiesc identitatea
 - dublarea discursului științific de la orientarea pe conținut (fie informațional, fie relațional), la orientarea pe producerea conținutului
 - fundamentarea disciplinei *digital anthropology* sau *netnography*
 - încercări de dezvoltare a unei metodologii proprii
 - mediul digital presupune o dublă valorizare – online și offline
-
- Internet studies – ca un hiponim al celor trei cuvinte cu uz terminologic
 - utilizare restrânsă temporal, probabil din cauza apariției termenului *virtual*

Conceptele:

Comunitate și identitate:

- cercetări extinse asupra comunităților virtuale cărora le este specific un tip particular de identitate dezvoltat în lumile virtuale
- accentul pe identitate de tip grupal (networked self) și aproape invizibilitatea identității individuale
- lecturi ale comunității în grile de tip top-down și bottom-up
- identități centripete – cu mare grad de conformitate vs. identități centrifuge – căutătoare ale diferențierii
- lecturi contrastive – tiparul dihotomiei online / offline
- necesitatea trasării clare a distincțiilor comunitate virtuală / comunitate digitală și identitate virtuală / identitate digitală

Conceptele:

Comunitate și identitate:

forme de asociere în mediul digital în **registru major**: comunitatea și în **registru minor**: e-triburile, enclave fragmentare care populează internetul (Adams și Smith 2008), diferențiere realizată pe criteriile gradelor diferite de organizare, ale identității și pe opunerii utopiei comunității deopotrivă utopiei și distopiei tribului

- e-triburile – relevante pentru gradul de apropiere de grupurile de discuții sau forumuri
 - construcție în 4 piloni: *oameni, scop, protocoale și tehnologie*
 - construite pe principiul intereselor comune, dezvoltând un tip particular de *legături puternice*
 - similar comunităților sunt reglementate de sisteme normative clare
 - componentă identitară cu structurare forte, cu proprii ritualuri online
 - grad mare de mobilitate a participanților – accesul sincron la mai multe triburi sau în diacronie, prin schimbarea afilierilor
 - *retribalizarea* – tendința de afiliere la grupuri

Cyberspace (utilizând terminologia specifică momentului apariției studiului) *is inhabited by congeries of tribes that are at once benevolent and malevolent, similar and dissimilar.* (Adams și Smith 2008:15)

- e-triburile – dislocarea conceptului de neo-trib în mediul virtual

Conceptele:

Tradiții, tradiționalizări și e-tradiții:

- Fiecare termen corespunde unui tip particular set de reguli care presupune organizarea unui grup și, același timp, procesul de conformare sau depărtare față acest set
- Tradiționalizarea este înțeleasă în sensul procesului de încorporare în practicile offline a unor reguli nou create în mediile digitale
- Tradiția este strâns legată de realitate ritualică, fie în sensul clasic, sacru, religios, în remanențele sale contemporane subsumate comportamentului ceremonial, fie în adiția recentă a lui Claude Rivière, de rituri profane – specifice cotidianului desacralizat, dar care resimte nevoia de normare
- E-tradițiile – formele particulare de exercitare a comportamentului ritualic exclusiv în mediul digital de tip online; acele practici repetate de legitimare a vieții online

Exemplul de formă de ritualitate profană legată de nuntă: potlach în trashing the dress
construirea de status și capital social prin
rememorarea ritualică a evenimentului

Referințe:

Adams, Tyrone L, Smith, Stephen A. (ed.) (2008), *Electronic Tribes: The Virtual World of Geeks, Samanas, and Scammers*, University of Texas Press, Austin

Aunger, Robert (2004) *Reflexive Ethnographic Science*, Altamira Press, Walnut Creek, Lanham, New York, Toronto, Oxford

Kozinets, Robert V (2010) *Netnography. Doing Ethnographic Research Online*, Sage Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC

Madden, Raymond (2010) *Being Ethnographic. A Guide to Theory and Practice of Ethnography*, Sage, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC